

INTERCONEXIUNEA PSIHOLOGIE - PEDAGOGIE GENERALĂ - DIDACTICĂ - FILOSOFIE - METODICĂ - ISTORIA PEDAGOGIEI

Verdeș Maria-Rocselana

Universitatea „Titu Maiorescu” din București,
Facultatea de Științe Sociale, Politice și Umaniste/
C.T. „General Gheorghe Magheru”

Abstract: *The paper discusses about psychology - general pedagogy - didactic - philosophy - methodical - the history of pedagogy in order to show the connections between sciences, the relations of subordination between some of them.*

Keywords: *sciences, pedagogy, psychology, didactic, philosophy, methodology, the history of pedagogy*

Psihologia este știința care are ca obiect studierea psihicului. Cercetările psihologiei sunt determinate de o necesitate teoretică, dar și una practică. Prima izvorăște din dorința cunoașterii și explicării faptelor de conștiință, iar aspectul practic al cercetărilor psihologice constă în faptul că ele oferă date prețioase pentru rezolvarea concretă a problemelor ridicate de procesul instructiv-educativ-formativ, de care se ocupă pedagogia/ științele pedagogice. Ausubel D. P. și Robinson F.G. consideră că: „psihologia educațională ar putea fi concepută ca integrată în domeniul specific al psihologiei generale, întrucât aceasta se preocupă, cel puțin în principiu, de relațiile dintre toate variabilele posibile determinate de ereditate și mediu, pe de o parte, și toate actele de comportament imaginabile, pe de alta.” [1, p. 33].

Cercetarea psihologică folosește metode variate, cea mai importantă fiind observația (introspectivă și exterioară), valorificată prin utilizarea unor instrumente precum: chestionarele, experiențele de laborator, confesiunile subiecților, operele literare ș.a. Rezultatele observațiilor psihologului sunt de mare importanță pentru pedagog, care, la rândul său, din perspectiva practicianului, utilizând același instrumentar de cunoaștere, poate întări sau corecta unele date teoretice oferite de psiholog.

Știința socioumană cu obiect de cercetare educația este **pedagogia**. În plan teoretic, pedagogia este știința socioumană specializată în studiul educației, „cu statut autonom în măsura îndeplinirii a trei condiții sau criterii epistemologice generale: 1) obiect de studiu specific; 2) normativitate specifică; 3) metodologie de cercetare specifică” [2, p.18] Pedagogia este tratată și ca artă, cunoscute fiind formulele de *artă a profesorului, măiestrie didactică, artă didactică*.

În prezenta analiză vom evoca și acumulările istorice înregistrate în procesul de maturizare al pedagogiei, nu numai ca artă didactică, ci în primul rând ca știință socioumană specializată în studiul educației, dar și al instruirii realizată în cadrul procesului de învățământ. În acest proces, înregistrăm o desprindere treptată a pedagogiei de sub tutela filozofiei, prin aportul mai multor științe socioumane, în sepecial al psihologiei dar și al sociologiei. Pe de altă parte, **filozofia** rămâne importantă și în prezent, ca „știință a educației” (filozofia educației) implicată în studiul valorilor educației (ca valori pedagogice fundamentale) și al finalităților educației care constituie fundamentul pedagogic al curriculumului (privit ca proiect pedagogic valabil la toate nivelurile sistemului și ale procesului de învățământ (Sorin Cristea, 2010, 2015, 2016).

J.D., Bernal abordează pedagogia ca „o știință socială analitică - plasată în aceeași categorie cu economia, dreptul, știința politică, psihologia, filosofia - ce își propune, la nivel ideal, să cuprindă întregul proces de formare prin care ființele umane se adaptează la societate.” [3, p. 80, 709]. Fullat

Octavi, definește pedagogia drept „o știință umană, alături de economie, antropologie, geografie, etnologie, istorie, politologie, psihologie, filozofie, filologie, care are ca obiect de cercetare diversele activități umane.” [4, p. 7].

Din perspectivă istorică, putem evoca un punct de vedere susținut în istorie de Clement Alexandrinul, în „Pedagogul” [5, p. 173]. El susține că „Pedagogia înseamnă educarea copiilor”, tratată ca obiectiv implicit; „lămurit chiar din numele ei”. Perspectiva răspunderii este una specifică religiei. La acest nivel, trebuie „să vedem, care sînt copiii despre care Scriptura vorbește acoperit și ce pedagog trebuie să le dăm. Copiii suntem noi.”

Problematica practică a educației este concretizată la nivelul activității de instruire, concepută ca activitate de predare-învățare-evaluare). Această problemă este tratată, ca obiect de cercetare specific, de **Didactica generală**, ramură importantă a **Pedagogiei generale**, prezentată astăzi și sub denumirea de **Teoria și metodologia instruirii** care are ca obiect de cercetare specific, procesul de învățămînt (principiile didactice, formele de organizare, obiectivele, conținuturile/ planul de învățămînt, programele și manualele școlare etc., metodele de predare-învățare-evaluare, relațiile dintre *pedagog* și *educabili* etc.).

Didactica generală stabilește principiile activității de instruire (de predare-învățare-evaluare), lansate în istoria pedagogiei drept principii didactice, redactate din secolul al XVII-lea de întemeitorul pedagogiei moderne, pedagogul ceh Jan Amos Comenius. *Principiile didactice* formulate de acest mare pedagog, în „*Didactica magna*” sunt actuale, cu anumite reconsiderări și reinterpretări, până în zilele noastre.

Metodologia didacticii generale, fundamentată pe cercetări istorice este susținută în prezent, în mod special, de *psihologia educației* sau de *psihologia pedagogică*. În aceeași linie, David Ausubel și Robinson Floyd [idem 1, p. 295] abordează ideea educației publice ca o educație „de masă”. Astfel, „această caracteristică fundamentală a educației publice, impusă școlii de restricțiile financiare, a fost însoțită de multe alte metode care, deși facilitează eficiența pregătirii unui număr mare de elevi, acordă puțină atenție deosebirilor individuale dintre ei.”

Abordarea psihologică a educației a impus paradigma pedagogiei psihologice sau psihocentriste, aflată în confruntare istorică permanentă, până în prezent, cu paradigma pedagogiei sociologice. Sorin Cristea [6, p. 27] identifică o etapă postparadigmatică, dezvoltată în contextul rezolvării conflictului dintre paradigma psihocentristă – paradigma sociocentristă, prin afirmarea paradigmei curriculumului. O nouă perspectivă, proprie paradigmei *curriculumului*, este anticipată de John Dewey în „*The Child and The Curriculum*”.

Filozofia constituie o altă disciplină cu care pedagogia de află în relații multiple de interacțiune. Intervine în zona fundamentării valorice a curriculumului, ca „ramură a culturii spirituale, constituită dintr-un ansamblu de noțiuni, idei și de enunțuri care reflectă și interpretează realitatea sub aspectele ei cele mai generale, formulate prin categorii, teze și principii”. Ca domeniu distinct al cunoașterii **filosofia**, promovează și articulează permanent „un ansamblu de concepții și principii metodologice care stau la baza unui anumit domeniu sau a unei științe”. La acest nivel semnalăm contribuția fundamentală a filozofiei la dezvoltarea oricărei științe – deci și a pedagogiei – în calitate de „bază metodologică pe care se sprijină o știință.”

J.L. Garcia Garrido [7, p. 185] observă că aceasta dispune de caracteristica predominantă – cea *antropologică*, esențială în procesul de proiectare a educației în raport de cerințele fundamentale ale ființei umane.

Metodica reprezintă o *didactică specială, particulară*. Sunt construite ca metodici ale disciplinelor de învățămînt, dezvoltate specific la nivelul fiecărei trepte de învățămînt. Practic putem identifica atâtea *metodici ale disciplinelor de învățămînt*, câte discipline de învățămînt sunt promovate *curricular*, în cadrul fiecărui nivel de învățămînt, al fiecărei trepte de învățămînt (din interiorul fiecărui nivel de învățămînt).

Metodica, indiferent de obiectul de învățămînt abordat, definește disciplina didactică specială care precizează și analizează obiectivele, resursele, condițiile, metodele și procedeele adecvate pentru

predarea-învățarea-evaluarea unei discipline de învățământ, pentru însușirea de către elevi sau studenți a unei discipline de învățământ, la nivelul structurilor sale de bază, determinate curricular, psihologic și social.

Paul Popescu-Neveanu analizează noțiunea de *metodică* din perspectivă psihologică distinctă de cea de *metodologie*. O definește, în acest sens, ca „sistem de prescripții și de procedee, tehnici, mijloace de orice fel, prin care este caracterizată (adecvată unui domeniu sau unor scopuri) aplicarea unei metode sau unui grup de metode”. Pedagogia are în vedere „disciplinele didactice speciale privind condițiile, metodele și procedeele adecvate predării și învățării unei materii de învățământ.”. *Metodologia* are un sens mai larg definind „știința despre metode, care denumește în principal teoria științifică a metodelor de cercetare și mai ales de interpretare, ansamblul principiilor după care o disciplină se călăuzește și construiește”. În această viziune, elaborează „concepția privind mijloacele dezvoltării unui domeniu de cunoaștere sau (și) acțiune.” [8, p. 447].

Mușata Borcoș definește termenul *metodică* drept: „un ansamblu de instrumente teoretice operaționale, extrem de utile cadrului didactic în proiectarea, realizarea, evaluarea și reglarea activităților educaționale”. [9, p. 30]. Termenul este restrâns ca sens prin comparație cu acela de *didactică*, ce prezintă o deschidere sistemică și integratoare. Metodica, în calitate de didactică particulară, nu poate fi construită pedagogic fără o raportare adecvată la didactica generală, concepută ca teorie generală a instruirii, sau în explicit ca *teorie și metodologie a instruirii*.

O părere distinctă este cea care tinde să susțină necesitatea existenței unei didacticii generale concepută ca o didactică a mai multor discipline, care facilitează achizițiile și corelațiile din domeniul științelor educației. Este o cale apropiată de metodologia cercetării științifice.

Conceptul de *metodă* important la nivel de *didactică particulară* este analizat, în mod special, din perspectivă specific pedagogică de Ioan Cerghit [10, p. 17]. „Teoretic, ideea de metodă vine dinspre cunoașterea științifică, dinspre știința și acțiunea întemeiată pe cunoaștere. Astfel, în semnificație originară, cuvântul metodă, provenit din grecescul *methodos* (*odos* = cale, drum și *metha* = către, spre), înseamnă «cale care duce spre» ... aflarea adevărului; «cale de urmat» în vederea descoperirii adevărului; un mod de «urmărire», de cercetare a unui lucru, de căutare, de explorare a unui fenomen obiectiv în vederea aflării adevărului; drum de parcurs în vederea atingerii unui scop, a obținerii unui rezultat determinat”.

Aprofundarea problematicii didacticilor particulare, impune și o raportare a analizei noastre la termenul de „tehnologie didactică”. Prin tehnologie didactică înțelegem totalitatea mijloacelor, metodelor și procedeele, formelor de organizare, care au ca scop perfecționarea procesului de formare continuă a personalității umane prin contribuția specifică a fiecărei discipline de învățământ, în cadrul fiecărei trepte de învățământ, așa cum afirma Vistian Goia, în „*Didactica limbii și literaturii române*” [11, p. 12].

Elena Joița [12, p.76] consideră că *metodologia* este definită prin rolurile îndeplinite, aceasta presupunând sistemul de căi pentru: „precizarea, valorificarea teoretică și practică a unei ipoteze, acumularea și prelucrarea datelor obținute, construirea și validarea modelului teoretic și aplicativ de optimizare a educației, rezolvarea trecerii de la teorie la practică [...] cunoașterea continuă a evoluției problematicii educației și a optimizării ei, facilitarea comunicării și generalizării rezultatelor pozitive, inovatoare obținute”.

Constantin Cucuș consideră că „metodologia didactică vizează ansamblul metodelor și procedeele didactice utilizate în procesul de învățământ.” [13, p. 286]. Ca metodologie a

instruirii evidențiază și articulează pedagogic natura, funcțiile și clasificările posibile ale diferitelor metode de învățământ.

Disciplina care are ca obiect studiul fenomenului educațional, de la primele sale manifestări sistematice, în diverse contexte spațio-temporale, până la consemnarea diferitelor doctrine ale educației apărute de-a lungul timpului este **istoria pedagogiei**. În opinia pedagogului Sorin Cristea [idem 6, p. 26], pedagogia, din perspectivă istorică, este un proces încă neîncheiat, parcurgând patru etape istorice: 1) mitico-religioasă; 2) metafizică; 3) empirică; 4) teoretică.

Disciplinele care alcătuiesc sistemul științelor educației, în integralitatea lor, sunt marcate de ideile-forță ale *pedagogiei generale* care include teoria generală a educației (fundamentele pedagogiei), didactica generală (teoria generală a instruirii), teoria generală a curriculumului. *Metodica*, în calitate de *didactică a unei discipline de învățământ* (dezvoltată în cadrul specific al fiecărei trepte de învățământ) se raportează prioritar la aceste trei științe fundamentale ale educației, integrate în *pedagogia generală* (formulă pe care o putem menține și actualiza în mod convențional [idem 2, pp. 83-90]).

În concluzie metodica este interconectată cu toate celelalte științe sociumane, la care am făcut referință: psihologia și filozofia, privite ca domenii distincte de cunoaștere, dar și ca științe ale educației construite interdisciplinar.

Note:

1. Ausubel, D.P., Robinson, F.G., *Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică*. București: EDP, 1981, pp. 33; 295;
2. Cristea, S., *Concepte fundamentale în pedagogie, vol. 1, Pedagogia. Științele Pedagogice. Științele Educației*, București: Didactica Publishing House, 2016, pp. 18; 83-90;
3. Bernal, J. D., *Știința în istoria societății*, Editura Politică, București: 1964, pp.80, 709;
4. Fullat O., *Filosofías de la educación*, CEAC, Barcelona, 1979, p. 7;
5. *Clement Alexandrinul, Pedagogul*, București: : Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982., p. 173;
6. Cristea, S. *Fundamentele pedagogiei*. București: Editura Polirom, 2010, pp. 26, 27;
7. Garcia Garrido, J.L., *Fundamente ale educației comparate*. București: EDP, 1995. p. 185;
8. Popescu- Neveanu, P., *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros, 1978. p. 447;
9. Bocoș, M., *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*. Pitești: Editura Paralela 45, 2008. p. 30;
10. Cerghit, I., *Metode de învățământ*. București: Editura Polirom: 2006. p. 17;
11. Goia, V., *Didactica limbii și literaturii române*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2002. p.12;
12. Joița, E., *Curs de pedagogie școlară*. Craiova: Editura Universității din Craiova, 2002. p. 76;
13. Cucuș, C. (coord), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*. Iași: Editura Polirom, 2008. p. 286.

Bibliografie:

1. Ausubel, D.P., Robinson, F.G., *Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică*. București: EDP, 1981. 797 p.
2. Bernal, J.D., *Știința în istoria societății*, Editura Politică, București: 1964. 1000 p.
3. Bocoș, M., *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*. Pitești: Editura Paralela 45, 2008. 428 p.
4. Cerghit, I., *Metode de învățământ*. București: Editura Polirom: 2006. 315 p.
5. *Clement Alexandrinul, Pedagogul*,. București: Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982. 431 p.
6. Cristea, S., *Concepte fundamentale în pedagogie, vol. 1, Pedagogia. Științele Pedagogice. Științele Educației*, București: Didactica Publishing House, 2016. 108 p.
7. Cristea, S., *Fundamentele pedagogiei*. București: Editura Polirom, 2010. 398 p.
8. Cucuș, C. (coord), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*. Iași: Editura Polirom, 2008. 732 p.
9. Fullat O., *Filosofías de la educación*, CEAC, Barcelona, 1979. 430 p.

10. Garcia Garrido, J.L., Fundamente ale educației comparate. București: EDP, 1995. 230 p.
11. Goia, V., Didactica limbii și literaturii române, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2002. 288 p.
12. Joîța, E., Curs de pedagogie școlară. Craiova: Editura Universității din Craiova, 2002. 676 p.
13. Popescu- Neveanu, P., Dicționar de psihologie. București: Editura Albatros, 1978.784 p.